

ZADRUGA.

Glasilo »Zadružne Zveze v Celju«.

Kake uspehe je rodil dosedanji razvoj zadružništva?

Za glavne predstaviteljice zadružništva moramo smatrati tje do sredine 80. let hranilnice in posojilnice, organizirane po ustroju Schulze-Delitzschevem. Dasiravno so si ti zavodi pridobili pri posredovanju kreditov velike in neoporečne zasluge, so vendar uspehi zaostali za tem, kar se je od njih pričakovalo. Kritika graja na teoriji in praksi teh zavodov zlasti dvoje:

1. da so se popolnoma odvrnili od slabih in najslabših pridobitnih stanov, za katere so bili izvirno namenjeni — in da so svoj delokrog razširili bolj na premožne srednje (meščanske) sloje. Na ta način, da so se razvili bolj v banke z značajem pravih kapitalističnih družb, ki gledajo le na svoj dobiček in zgubevajo vedno bolj zadružni značaj.

2. Da so razvili živahno delavnost le pri organizaciji kredita, za druge panoge zadružništva pa da so pokazali prav malo zanimanja.

Obema očitkoma ne moremo do gotove mere odrekati upravičenosti.

Resničnost in upravičenost obeh očitkov je potrdila ustmena anketa, katero je priredilo l. 1900 trgovinsko ministerstvo o kreditnih razmerah pri majhnih obrtnikih. Skoro vsi zvedenci so se bridko pritoževali proti posojilnicam Schulze-Delitzschevega sistema. Konstatirali so, da vlada prava sila za denar med obrtniki v srednjih in večjih mestih, dasi je tam nastanjenih večje število zadrug tega sistema. To je jasno pokazalo, da so se Schulze-Delitzschevke odtujile svojemu prvotnemu namenu preskrbovati obrtnikom denarna sredstva na osebni kredit. V statističnih datih, katere lahko porabimo za utemeljitev te trditve, opozarjamo le na

izvanredno visoko stanje hipotekarnih posojil pri Sch.-D. To visoko stanje dokazuje, da se je opustilo poslovanje z osebnim kreditom, katerega edino morejo rabiti obrtniki, in so zavodi dajali posojila v prvi vrsti posedujočim slojem. Pa tudi na deželi se je pokazalo, da ti zavodi ne ustrezajo kreditnim potrebam malega kmeta. Poročila in strokovnjaške izjave, ki jih je priobčilo društvo za socialno politiko o osebnem kreditu malega posestva (Lipsko 1898), to kar najjasneje kažejo.

Pa tudi razmeroma malenkosten razvoj nedenarnega združništva po mestih kaže, da se mestne hranilnice in posojilnice niso posebno zanimale razun kreditnih poslov še za ostale združne panoge.

Po ravno nasprotnih potih so hodile v jedni kakor drugi smeri rajfajznovke. Hranilnice in posojilnice tega sistema so bile vedno in so združitve gospodarsko resnično slabih elementov, katerim že iz tega vzroka manjka in mora manjkati tendenca, da bi se razvile v kapitalistična podjetja. Ti zavodi so se že od vsega pričetka trudili, da se ne bi ukvarjali samo s posredovanjem denarja temveč da bi pospeševali s svojimi sredstvi porabo združne asocijacijske oblike za pridobitne in gospodarske svrhe sploh. Posebno v slednji smeri so se dosegli uspehi, ki so v narodno-gospodarskem oziru prav znatni.

Težišče in izhodišče te zadružne organizacije tvori lokalna kreditna zadruga. Ta je v svojem bistvu združitev kredita iščočih ljudi, ki si hočejo z njo dobiti primerno podlago za svoje kreditne potrebe. Ker manjkajo v taki združitvi popolnoma interesi vlagateljev za visokimi obrestmi naloženega kapitala in je mero-dajno stremljenje dolžnikov po kolikor mogoče cenenem kreditu, jamčijo gotovo te zadruge za svoj namen: pridobiti zadružnikom čim najcenejši kredit. Kredit, katerega posredujejo te zadruge svojim članom, da ni le kolikor mogoče cenen, on je tudi zdrav in pri-ročen, ker se daje le za produktivne namene in v taki meri, kakor odgovarja resnični gospodarski potrebi. Njegova oblika je konečno popolnoma urejena po gospodarskem namenu, stoječem pod strogo kontrolo, in vračanje je istotako primerno gospo-darskim razmeram dolžnika.

Tega priročnega in zdravega kredita pa ne uživajo lahko samo tisti, ki imajo za kreditno podlago kakoršnokoli posest, temveč tudi tisti, ki so ga osebno vredni, ker dovoljuje posebna ureditev teh zadrug, da se vzame za kreditno podlago lahko tudi osebna vrednost vsakega posameznika. Splošno koristno delovanje

teh zavodov pa se ne omejuje samo na posredovanje kredita. Te zadruge so spoznale, da ne dosežajo s cenanim osebnim kreditom svojega namena, ki obstoji v tem, da se okrepi majhnega in najmanjšega producenta v celotnem gospodarskem mehanizmu in se mu odpre pot do vseh ugodnosti trgovskega in industrijalnega velikega pridobitnika. Te zadruge hočejo pospeševati in podpirati idejo združitve na vseh gospodarskih poljih. Zategadelj se pečajo poleg kreditnega obrata zlasti z nakupovanjem in prodajo živil, surovin in drugih gospodarskih potrebščin naravnost od pridelovalca, po pridelovalcu in konzumentu, pri čemur se trudijo odstraniti mešetarijo in prekupčevanje, v kolikor je nepotrebno. Na ta način se dobiček pridelovalca zviša, živila, surovine in recimo gosp. orodje za obrtnika in kmeta pocenijo ter se omogoči poraba ugodnih tržnih konjunktur pri nakupu in prodaji. Vse te naloge se izvršujejo bodisi neposredno, kjer delujejo rajfajznovke n. pr. pri nakupovanju sirovin naravnost kot nakupovalne zadruge ali pa rajfajznovke omogočajo ustanovitev posebnih prodajalnih ter nakupovalnih zadrug, katerim dajo potreben denar na razpolago.

Stremljenje teh zadrug, združiti s pomočjo združne ideje gospodarske sile posameznikov v velesile, je vodilo do ustanovitve višjih zadružnih organizacijskih organov. Ustanovile so se združne zveze, ki ne oskrbujejo samo tajniških in revizijskih poslov temveč delujejo tudi kot denarne centrale za nalaganje preostankov in posredovanje potrebnega denarja združenim zadrugam.

Take združne zveze so se ustanovile pri nas po deželah, pa tudi po posameznih narodnostih. Da bi pa bile popolnoma zmožne tekrovati z velebankami in drugimi velikimi denarnimi zavodi, bi se morale še te zveze združiti v eno samo državno centralo.

Dočim je zadružna organizacija kmečkenga prebivalstva že precej napredovala, je producirajoče, gmotno slabo stoječe mestno prebivalstvo v tem oziru popolnoma zaostalo. Po izjavah ekspertov na zgoraj omenjeni anketi bi se dalo celo reči, da nima največji del našega mestnega obrtništva nobene zadružne podlage in zaslonbe za svoje kreditne potrebe. Obrtništvo na deželi dobi osebni kredit ravno tako kakor kmetje pri rajfajznovkah. Rodili so se v mestih tudi še le prvi začetki pridobitnih in prodajalnih zadrug za obrtnike. Zato je njihov položaj tem težavnejši, ker so vsled znanih slabih razmer pri plačevanju znabiti bolj kredita potrebni ko kmet, ki prodaja po navadi svoj pridelek za gotov denar.

Ker torej manjka obrtniku cenen oseben kredit in ker tudi ni ostalih zadružnih panog, ki bi mu nakup sirovin in prodajo izdelkov olajševale in posredovale, postane obrtnik popolnoma odvisen od onega, ki mu dobavlja surovine in od odjemalcev; iz prostega obrtnika postane navaden tabrhhar za velika skladišča. To resnično slabo stanje obrtništva in dejstvo, da si je kmet s čvrsto zadružno organizacijo zdatno odpomogel, nas mora navajati na misel, tudi mestno obrtništvo zadružno organizirati na analogen način kakor kmetijstvo. Brez izdatne tuje pomoči pa taka organizacija obrtništva ne bo mogoča, poleg drugega zaradi znane nevošljivosti, tekmovanja, pomanjkanja skupnosti, znatnih družabnih razlik in pomanjkanja denarja. Saj niti pri kmetijskem zadružništvu, kjer je bilo nekaj manj težav, ni šlo brez nje.

Da se bo moralo pri zadružni organizaciji obrtništva porabiti ista zadružna načela, ki so se izkazala pri kmečkem prebivalstvu za dobra in porabna, ni po izpovedbah zadružnih strokovnjakov in izpovedi na znani anketi nobenega dvoma. Ravnotako nedvomno pa je tudi, da se ne bo smelo vsega slepo prenesti v mesta, ker so tam razmere vendar v marsičem bistveno drugačne kakor na deželi. Šlo bo torej le za primerno prilagojenje.

Iz vladne predloge o ustanovitvi Splošnega kreditnega zavoda za pridobitne in gospod. zadruga na Avstrijskem.

Državna zadružna denarna centrala.

Zadružna denarna organizacija na Avstrijskem konča danes z zadružnimi zvezami. Imamo denarne zadruga za posamezne kraje, imamo zadružne denarne centrale za zadruga posameznih kronovin, nimamo pa še zadružne organizacije, ki bi izvrševala denarno izravnavo med posameznimi zvezami. Zveze se vsled pomanjkanja te višje organizacije med seboj ne podpirajo, temveč se pri nalaganju svojih preostankov in pri nabavljanju kredita poslužujejo izven zadružništva stoječih zavodov, v prvi vrsti bank. Ker se je v nešteti slučajih izkazalo, da je poslovanje zvez s temi izven zadružništva stoječimi zavodi za zadružništvo skrajno opasno, zato se je že pred mnogimi leti sprožila misel, da se naj ustanovi z državno pomočjo za zadružništvo osrednji zavod, ki bo opravljal v prvi vrsti za zveze vse iste posle, pri katerih so danes zveze navezane na banke. Vse to po vzorih drugih držav, osobito Nemčije.

Splošna zveza avstrijskih kmetijskih zadrug se je že skoraj pred desetimi leti bavila s tem vprašanjem. L. 1904. pa je na svojem občnem zboru soglasno sklenila, da se naj z vsemi močmi deluje na ustanovitev takega centralnega zavoda. Istotako se je o tem razpravljalo na prvem shodu avstrijskih kmetijskih zadrug l. 1906, in še na jesen istega leta je takratni finančni minister Korytovski sklical v tej zadevi enketo. Novembra mesca 1906. se je na to predložil vladni načrt za centralni združni zavod in je vlada za proračun za l. 1907. tudi že določila znesek po 6 milijonov kron kot državni prispevek za ta zavod. Vendar so vplivale takrat razne okolnosti, da se je moralo začeto delo zopet ustaviti. Agitacija se je morala pričeti znova in letos v jesen je vlada ob enem z načrtom novega združnega zakona predložila drž. zboru tudi načrt za ustanovitev državne denarne centrale,

Nekatere važnejše določbe vladne predloge:

Naslov centrali naj bi bil: »Splošni kreditni zavod za pridobitne in gospodarske zadruge v kraljestvih in deželah, zastopanih v državnem zboru« (»Allgemeine Kreditanstalt für Erwerb- und Wirtschaftsgenossenschaften in den im Reichsrate vertretenen Königreichen und Ländern«). Za ta zavod so veljavne določbe združnega zakona. Izjemě se zberejo v posebni zakon o centrali.

Glasom § 3 vladne predloge morajo biti včlanjeni pri splošnem kreditnem zavodu: 1. združne zveze, ki so ustanovljene na podlagi združnega zakona in so podvržene revizijskemu zakonu iz l. 1903. 2. drugi zavodi, ki se pečajo z osebnim kreditom, kojih pravila in poslovanje ima združni značaj. O pristopu teh zavodov hoče ministrstvo izdati posebno izvršilno naredbo.

Vodstvo splošnega kreditnega zavoda bi bilo deloma imenovano od cesarja in vlade, deloma pa voljeno od občnega zbora.

Država vloži za dobo obstoja Splošnega kreditnega zavoda 6 milijonov kron. Ta znesek jamči ob enem s premoženjem centrale za vse njene obveznosti. Vobče te vloge ni smatrati kot pasivum (dolg), temveč kot premoženje zavoda. Razuntega bi država v prvih 5 letih dala vsako leto 100.000 K podpore za kritje režij. Morebitni preostanek bi se vložil v rezervni zaklad. Tudi o uporabi čistega dobička ima vladni načrt določbe in sicer:

1. Pred vsem 50% v rezervni zaklad. Ako ta doseže znesek 6 milijonov kron, se pripíše iz dobička le še 25% vsako leto.
2. Iz preostanka se določijo za državno vlogo obresti do 2%.
3. Za deleže združnikov obresti 2%.
4. Ako se še vedno izkaže preostanek, se porabi ta za nadalnje obrestovanje državne vloge

in deležev. Na oboje se računani še enkrat obresti po 2⁰/₁₀₀. Končni preostanek pa pripade rezervnemu zakladu.

Brezdvomno je, da bo tak zavod, čim bo ustanovljen, vplival izredno pospeševalno na nadaljni razvoj vsega avstrijskega združništva. Osebito, kar se tiče večje zamostojnosti združništva na velikem denarnem trgu in neodvisnosti združništva napram bankam. Potrebno bi bilo potem takem, da se vsi združništvu prijazni poslanci toplo zavzamejo za to vprašanje, da pride kmalu do toli potrebne uresničenja misli o denarni centrali vsega avstrijskega združništva.

Sanacija bukovinskega združništva. — In mi Slovenci?

Pod tem naslovom je priobčil znani »Adriaticus« v ljubljanskem dnevniku »Jutru« z dne 26. novembra 1911 sledečo zanimivo razpravo:

»V Bukovini manjka denarja. Ljudstvo pa je podjetno. Rado bi delalo, a brez kapitala ne gre. Treba tedaj posojila. Po vsem svetu delajo tako. Naval prosilcev pri denarnih zavodih je velik in se ga trajno odvrčati ne more. Naloga zadrug je v tem slučaju ne le dovoljevati posojila, ampak pridobivati denar od zunaj. To je pred vsem naloga združnih zvez, ki privabijo zunanji kapital, da ga posodijo zadrugam, ki potem morejo v tem času denarne krize posojati tudi preko svojega premoženja in hranilnih vlog. Ta izjemni čas tedaj ni le na Kranjskem in Primorskem, ampak tudi v Bukovini.

Rumunska združna zveza je skušala privabiti češki kapital ter potom vnanjega denarja omogočiti v deželi produktivno delo vseh stanov, ki bi v par desetletjih amortizovalo najeta posojila. Osebito je gojila lesno kupčijo. Tako so mislili tudi Ukrajinci. A prišlo je drugače. Dotok ameriškega denarja je že par let oslabilen. V letih 1908 in 1909 ga ni bilo skoro nič, l. 1910 le malo. Lesna kupčija je šla včasih dobro, l. 1911 pa slabo. Vseeno seveda je les prinašal milijone v deželo. A bilančno so stale razne mogočne pogodbe, za koje je jamčevala zveza rumunskih zadrug, letos tako, da je bilo izgube 1 do 2 milijona, če pa bi nastopil konkurz, pa bi znala izguba zrasti hipoma tudi na 6 milijonov kron. En sunek in bukovinski rod bi bil za pol stoletja oslabilen. Trpeli bi ne le Rumuni, ampak tudi Ukrajinci,

ki imajo v svoji zvezi samo od češke »Osrednje banke« 7 milijonov kron posojila.

Kaj sedaj? Bili so med Rumuni in Ukrajinci tudi »konkurzovci« t. j. ljudje, ki na konkurze čakajo kakor hijene ali radi zaslužka ali političnega sovraštva. Kričali so, da je treba voditelje uničiti in kar pozapreti. Vedeli so sicer povsem natančno, da imajo opraviti s poštenjaki in da bi trpela ob konkurzu vsa dežela. A razvijali so novo gospodarsko teorijo za Bukovino, češ če ni denarja za hranilne vloge, naj se tudi nikomur, posebnoma trgovcem več ne posoja. Da bi bila Bukovina potem čez 100 let še ravno tam, kjer je danes, in da si vsi pametni narodi pomagajo začasno s tujim denarjem, to so ti slepi ljude prezrli. **Zmagali pa so pametnejši!** Ti so priznali, da je pridobitev denarja in pomoč zadrugam od zunaj ta čas neobhodno bila potrebna in da je bilo le neprevidno, **da so voditelji preveč zaupali oderuškim bankam, ki so v sili začele tirjati kolosalne obresti in nenadoma odpovedale ves kredit.** Neka češka banka n. pr. je odpovedala čez noč Rusinom 7 milijonov, Rumunom pa $4\frac{1}{4}$ milijona in 8 milijonov kredita za lesne kupčije. Zavzela pa se je vlada, dežela in vsi poslanci. Vlada je prisilila pod njeno upravo stoječi pravoslavni verski zaklad, da je posodil 3'9 milijonov kron. Vso lesno kupčijo rumunske zveze je prevzela od »Anglo-banke« ustanovljena lesna delniška družba »Bukovina«, 8 milijonov lesnega kredita dobi banka - upnica plačanih iz 3'9 milijonov kron, ki jih je dal verski zaklad, ostalo pa plača »Bukovina« s tem, da proda nekaj žag, iz povišanega delniškega kapitala. Za to pa se je banka morala zavezati, da pusti ukrajinski zvezi 7 milijonov, rumunski pa $4\frac{1}{4}$ milj. kron po pošteni obrestni meri. To posojilo je neodpovedljivo oz. se odplačuje polagoma po načrtu, ki ga bo sestavila vlada in bukovinski deželni odbor. **Eksekucije se je banka sploh morala odreči in s tem tistega oderuškega pritiska, ki ga nekateri zavodi tako radi izvajajo proti zadrugam.** Tudi mora vzeti močan del akcij »Bukovine«. Ta družba prevzame v plačilno obljubo tekom 10 let po izvedenem amortizacijskem načrtu tudi onih 3'9 milj. kron, ki jih je zdaj dal verski sklad. Bukovina bode preko hipnega primanjkljaja z nadaljno kupčijo z lesom kmalu prišla. Upa, da že v 10 letih, za kojoj dobo je sklenila prevzeti pogodbe rumunske zveze.

Tako so rešene bukovinske zadruge! In pri nas? Tudi pri nas smo v tem gospodarskem stanju, da moramo za nekaj desetletij dobiti denar od drugod. Ravno zadruge, ki denar posojajo

mного bolj v produktivne svrhe kakor hranilnice, ga rabijo, ker njim naravno ne dohaja veliko hranilnih vlog. Tudi nas je oslabila ameriška kriza. Tudi pri nas je bilo pri marsikoji zadrugi in je še danes nekaj ranljivih točk. **Iztirjajte kredite čez noč od vseh zavodov, pa bodo zadovoljni razni konkurzni upravitelji! Tudi pri nas leže banke kakor pijavke na zadružništvu. Izsesavajo vloge, vse boljše stranke poberejo in s posojilom imajo za drugo v roki. Mi odkrito povemo, da sovražimo marsikoji nastop češkega bankirstva na slovanskem jugu!**

Naše zadružništvo mora delati naprej. V težki dobi, ko mu manjka denarja, se ga ne sme ubijati in mu čez noč vzeti vsa zunanja sredstva, nasprotno: tisti bo največji naš narodni gospodar ki ne bo likvidiral in podiral, ampak znal od zunaj privabiti na naš denarni trg tako financiranje, ki ne bo odeduško in ne bo slabiča v trenutku potrebe napadlo zavratno.*

Važnost lastne glavnice pri zadrugah.

Ni treba nam ponovno povdarjati važnosti lastnega premoženja pri naših hranilnicah in posojilnicah. Saj je zadnja kritična leta slišati neprestani ceterum censeo vseh previdnih in za solidni razvoj našega zadružništva skrbečih zadrugarjev: iz postavnih, gospodarskih in zadružnih razlogov morajo posamezne zadruge neprestano skrbeti za to, da okrepijo svoje lastno premoženje in ga spravijo v pravo razmerje s tujim, pri njih naloženim denarjem. Zaveza zadružnikov, pri nas v največ slučajih neomejena, daje pač upnikom kake zadruge potrebno varnost za pokritje slučajnih zgub; dokler pa zadruga obstoji, ne pride zaveza vpoštev. Tačas se morejo za pokritje zgub porabiti samo rezerve in zadružni deleži. Kakih doklad ni mogoče naložiti zadružnikom. Zaveza, omejena ali neomejena pride samo vpoštev pri konkurzih z vsemi njihovimi strašnimi in uničujočimi posledicami, ki so v zadružnem življenju še hujše ko povsod drugod. Ako se torej hočejo naši zadružniki varovati pred nevarnostmi zaveze, zlasti neomejene, je

* Bodi na tem mestu povedano, da imamo podobne slabe izkušnje z nekaterimi češkimi bankami tudi že na Slovenskem. Navesti je tu Živnostensko banko in Ljubljansko kreditno banko. Ljubljanska kreditna banka ni slovenski zavod, temveč je popolnoma v oblasti Živnostenske banke. Vse zadruge svarimo pred poslovanjem s tema dvema bankama!

treba, da pravočasno skrbe v zadrugah za okrepljenje združnega imetja. Resnično je, da če priporočamo kaki zadrugi neomejeno zavezo, prevzamemo tudi obvezo, da priporočamo in z vsemi nam na razpolago danimi sredstvi zadrugi vsilimo sistematično skrb za okrepljenje lastne glavnice.

Potem so tudi gospodarski razlogi, previdnost, kakor jo mora imeti vsak trgovec in obrtnik ali podjetnik sploh, ki nas nujno silijo, da si pridobimo v zadrugah čim možno več lastne obratne glavnice. Zadruga ni in ne sme biti torišče ali preiskuševalnica, v kateri lahko postavimo na glavo vsa gospodarska načela, ki so veljavna v vsakem količkaj dobrem in urejenem podjetju. In vsako gospodarsko podjetje ima le tedaj upati na uspeh, ako dela z zadostnim lastnim kapitalom, ako skrbi v razmerju z razširjenjem svojega delokroga za primerno povečanje lastnih sredstev. Tudi naše zadruge ne bodo smele brez kazni prezirati tega splošno veljavnega načela. (Kazni je žalibože že več ko dovolj. Op. ur.) Vtoliko zavzema zadruga v gospodarskem svetu seveda neko izjemno stališče, ker ji je na razpolago poleg lastne glavnice še kredit njenih članov in da dobi zategadelj lažje tuj denar na posodo. Tuj denar pa seveda nikoli ni tako poceni kakor lastni in je gotova resnica, da je vsaka zadruga tem boljša in delazmožnejša, čim ceneje lahko dela in kupčuje. Tudi v slučaju razdruženja kake zadruge igra lastno premoženje bistveno vlogo. Čimveč lastnega, lahko dosegljivega in razpoložljivega denarja ima kaka zadruga, tem likvidnejša je v slučaju razdruženja ali kake krize. In čim bolj se naše združništvo razvija, tem več se zahteva od njega. Spominjamo samo na vprašanje sodelovanja kmečkih posojilnic pri razdolževalni akciji kmečke posesti; bila bi velika lahkomišljenost, ako bi se v take stvari spuščale brez zadostnih lastnih sredstev. Isto je v naših slovenskih razmerah s sodelovanjem pri različnih riskantnih industrijskih ali trgovskih podjetjih.

Konečno je okrepljenje lastne glavnice nujno potrebno s čisto združnega stališča. Nedvomno je, da pomeni ustvarjanje mogočnih sindikatov in kartelov, v katerih se druži sto in sto milijonov denarja v mogočno gospodarsko silo, v veleobrat, veliko nevarnost za srednje stanove, ki so do slednjega razdruženi in neorganizirani in ne morejo s svojimi malimi obrati v nobenem oziru konkurirati z velekapitalističnimi obrati. Nujna potreba za nje je, da se potom združništva zložijo sami v velike, gospodarsko silne in z vsakomur konkurence zmožne združitve. In zato je treba ne samo dobre volje, ne samo združenja oseb in imen,

temveč je treba tudi realne sile, denarnih sredstev, s katerimi lahko svoja idealna stremjenja ob pravem času realno podpremo. In to bode sčasoma gotovo potrebno, četudi naglašamo da nočemo nobenega boja s trgovstvom ali kapitalom v zasebnih rokah in podjetjih; mi ne zasledujemo ničesar drugega kakor to, da dosežemo reakcijo proti premoči kapitala, proti izrabljanju gospodarsko slabih. Tem hočemo pomagati v njihovem žalostnem položaju, trudimo se zravnati socialna nasprotja in uveljaviti gospodarsko in нравno vzgojo v srednjih in nižjih slojih na podlagi praktičnega krščanstva. Vse to pa moremo trajno doseči le s samopomočjo. Z lastno silo, z neprestanim, požrtvovalnim delom, ki noče dosežati trenutnih uspehov za ploskanja željno ulico, moramo skušati, da ustvarimo lasten, kolikor mogoče močen kapital za srednje stanove. In le tedaj bodo mogli ti svoje interese napram združenemu velekapitalu z uspehom zastopati, ako bodo razpolagali z lastnim kapitalom. Močno lastno premoženje ne daje le zadrugam večjega ugleda, temveč kaže zadruženikom v vidni obliki uspehe samopomoči, budi njih samozavest, kaže jim posledice skupnega, složnega postopanja in vzbudi na ta način celo vrsto speh gospodarskih in nravnih sil.

Za pridobivanje lastnega premoženja ste zadrugam odprti dve poti: kolikor mogoče visoki deleži in nabiranje rezerv.

V vodilnih zadružnih krogih ni tudi doslej nikdo oporekal nazoru, da je življenski pogoj vsake zadruge nabiranje zadostno močnega lastnega premoženja. Samo o tem, kako bi se moglo ta cilj doseči, so se mnenja zelo delila. Pred nekaterimi leti je še večina posojilnic ali recimo zadrug in zadružnih zvez polagala veliko važnost na zbiranje velikih rezerv; deleže je smatrala le za nekako postransko, formalno stvar, kateri se ni pripisovalo nobenega pomena. Ali od leta do leta se je oglašalo več strokovnjakov, ki so povdarjali pomen visokih zadružnih deležev in so smatrali za nujno potrebno, da naj zadruge skušajo doseči oboje: visoke deleže in velike rezerve. To mnenje je tudi pravilno; prej omenjena različnost in spor v tem vprašanju je popolnoma zginil.

Ako človek zasleduje spreminjanje nazorov glede visokosti zadružnih deležev, kakor se je godilo v zadružnih krogih tekom zadnjih let in desetletij, se nehote spominja reka: Vse teče, vse se spreminja. Raiffeisen je upeljal spočetkoma zmerno visoke deleže, prisilne vloge, kakor jih je imenoval, po K 100—. Pozneje je sploh opustil deleže in še le ko je Schulze-Delitzsch opozoril

oblasti na nepostavnost takega postopanja, je deleže zopet upeljal, pustil pa jih je kolikor mogoče nizko odmeriti. Raiffeisen je namreč verjel — in z njim skoro vsi zadružni voditelji do nedavnega časa — da neomejeno jamstvo zadružnikov z vsem nepremakljivim premoženjem popolnoma zadostuje za navadno kmečko posojilnico in da torej ni treba visokih zadružnih deležev. Zaradi tega se je popolnoma zanemarilo nabiranje lastnega premoženja v obliki deležev. O tem nas kratek vpogled v statistične podatke naših slovenskih zadrug popolnoma prepriča. Nadaljni vzrok za odmero nizkih zadružnih deležev je bilo prevdaranje, da bi se moralo plačevati dividendo, ako bi bili isti visoki. To pa bi se nikakor ne strinjalo z Raiffeisnovim sistemom. Raiffeisen je hotel doseči s svojim sistemom pri kmečkih posojilnicah izključenje vsake zasebne koristi, temeljno načelo, da se dela za zadrugo vse zastonj in se ima pred očmi le blaginjo vseh zadružnikov in kraja, za katerega je zadruga namenjena, se vleče kot rdeča nit skozi celi ta sistem in njegove določbe. In Raiffeisen ter drugi njegovi pristaši so mislili biti le dosledni, ako so izključili obrestovanje zadružnega deleža. Da bi se pa ne zahtevalo od posameznikov prevelikih žrtev, ni preostajalo ničesar drugzega kakor določiti kolikor mogoče nizke zadružne deleže. Konečno je bilo vse prepričano, da se revnim in gospodarsko slabim ljudem onemogoči pristop k zadrugi, ako bi se zahtevalo vplačilo visokih deležev. O tem, da se je na ta način mislilo tudi lažje ustanavljati zadruge, ne bodemo na tem mestu obširneje razpravljali. Mi smo si pač vsi edini v prepričanju, da bi to nikakor ne bilo pravilno. Saj se moramo vsi truditi, da postavimo vsako zadrugo takoj pri njenem rojstvu na solidno podlago in da ji vcepimo takoj tudi prava načela zadružništva. In vsaka zadruga zahteva žrtev od posameznika. Kdor tega ne umeva in ne uvidi, naj se raje ustanovitve zadrug ne udeležuje.

Kakor smo govorili že poprej, morejo biti zadružni deleži velikega pomena pri kritju eventuelnih zgub. Dasiravno moramo v prvi vrsti gledati na zbiranje močnih rezerv, je vendar treba pomisliti, da te naraščajo le polagoma in da je torej treba imeti za slučajne izgube že poprej primerno lastno premoženje. Ako se dožene pri likvidaciji kake zadruge zguba, potem se ni mogoče ogniti konkurza, ker ne kaže vzviševati v takem stadiju zadružnih deležev. Ako pa se konstatirajo v rednem poslovanju zadrug kakoršnekoli zgube — in to se prav lahko primeri — ali ni bolje, da razpolaga zadruga poleg rezerv še z nekim znatnejšim pre-

moženjem, pridobljenim in nabranim potom višjih deležev, kakor pa da mora še le s posebnim sklepanjem zvišati deleže? Mnoge, ki so bili poprej prepričani pristaši nizkih zadružnih deležev, so prepričale še le prav občutne in neprijetne skušnje, da je pravilno nasprotno. Zato se zavzemajo danes za to, da se že v pravih določijo visoki zadružni deleži. Saj v tem oziru imamo na Slovenskem pravo babilonsko zmešnjavo. Od 2 ali celo 1 pa gori do 100 in 1000 kron imamo zadružne deleže, skoro pri vsaki 10. zadrugi so po drugačni ceni naprodaj.

Je samoobsebi umevno, da ni mogoče predlagati nekega gotovega zneska za vse vrste zadružništva. Pri določevanju visokosti zadružnega deleža se je treba ozirati na krajevne gospodarske razmere, na obliko zaveze, na način obrata in še mnogo drugih stvari. Vendar pa bi ne smeli pri denarnih zadrugah znašati manj ko 100 kron. Določilo bi se naj obvezno vplačilo tega deleža vsaj polovico; način vplačevanja je lahko tak, da ga zmorejo tudi revni sloji. Ako bi pa zahtevale razmere bi se naj določilo obvezno vplačilo tudi višjega zneska. Višjega vplačila deležev ni treba utemeljiti baš s kakimi slučajnimi zgubami, lahko se isto sklene tudi pri razširjenju zadružnega delokroga ali takrat, če zadruga razpolaga z veliko množino tujega denarja. Vsak soliden podjetnik skuša pri razširjenju svojega podjetja svoja lastna sredstva pomnožiti — in mi ne moremo navesti nobenega pametnega razloga za to, da bi isto splošno veljavno načelo ne veljalo tudi za zadruge. Pri sklicevanju na Raiffeisna je treba pomisliti, da je bilo zadružništvo v njegovi dobi še nerazvito, da ni imelo tolikega poslovnega obsega kakor danes, ko se je tako razširilo, da ga ne moremo z onim v Raiffeisnovi dobi niti zdaleka primerjati. Ako se bodo deleži zvišali, se seveda ne bomo mogli izogniti obrestovanju. Da pa se tega ne bi moglo samopašno izkoriščati, bi se naj odmerile obresti deležev ravno tako kakor obresti hranilnih vlog — najvišje pa s 4 odstotki. Obresti deleža bi se pa naj tako dolgo pripisovale, da bi znašal isti najmanje 100 kron.

Ako bi se postopalo na ravnokar navedeni način, bi mislim zginili pomisleki proti visokim zadružnim deležem, kakor jih čujemo prav pogosto. Visoki zadružni deleži bi pa bili tudi za marsikaterega zadružnika dobroti; tvorili bi prisilno vlogo, katera bi bila kaj dobro došla dedičem in zaostalim. Razun tega ne smemo nikakor prezreti, da bi se vsled višjih deležev zanimal vsakdo veliko živahnejše za zadrugo. Pri nakupnih in prodajalnih zadrugah,

za katere je vsaj že sedaj določena omejena zaveza, bi se naj vplačal vsaj deseti del one vsote, za katero zadružniki jamčijo. Sploh bi se naj gledalo tudi pri gospodarskih zadrugah, najsi že bodo potem kakoršnekoli vrste, na to, da bi si pridobile čimveč lastne obratne glavnice. Nemškim mlekarskim zadrugam nujno priporočajo strokovnjaki, naj bi določile višino deležev tako, da bi postala zadruga lastnica mlekarne in pripadajočega zemljišča, ko bi bili deleži popolnoma vplačani.

S spoznanjem samim, da je bila določitev nizkih zadružnih deležev pri naših zadrugah velika napaka, pa še ni ničesar storjenega in tudi nikomur ne pomaganega. Kajti nobenega dvoma ni, da je upeljava višjih deležev pri posameznih zadrugah zelo težko delo in da bo treba v tem oziru večletnega napornega dela, posebno še, kako se hoče upeljati doplačevanje deleža v gotovini. Tam, kjer imamo opraviti z izobraženim in pametnim novotarijam lahko dostopnim prebivalstvom, bo morda še za silo šlo. Tam pa, kjer imamo opraviti z našimi povprečnimi ljudmi, ki nezaupno in od strani gledajo vse, kar je novega, tam pa ne bo mogoče doseči zvišanja zadružnih deležev tako od danes na jutri, posebno še, ako bomo imeli opraviti s starimi rajfajznovkami, ki so si nabrale tekom let že znatne rezerve. Zadružniki ne bodo mogli uvideti, zakaj bi se naj naenkrat zvišali zadružni deleži, ko se je vendar tako lepo izhajalo — vsaj ponekod — z nizkimi deleži. Na Hessenskem, še v večjem obsegu pa na Westfalskem so že napravili s tem poskus. Zadružna zveza za Westfalsko je svetovala in deloma tudi prisilila zadruge, da so zvišale zadružne deleže na 10 kratni znesek in izjavile, da so dosedanji deleži le naj-nanjše vplačilo. Ta akcija pa je zadela na neizmerno velike težkoče, ki po triletnem marljivem delu še niso izginile. Ako bi omenjena zadružna zveza zahtevala še nadaljna vplačila na zadružne deleže v gotovini, bi še sedaj ne bilo skoro nobenega uspeha. Tako je cela ta akcija nekako na začetku pota ustavljena. Napravili smo ravno tudi mi na Slovenskem v svojem slepem idealizmu in kratkovidnem posnemanju vsega, kar pride iz tuiine, napako, da smo zadružnikom kolikor mogoče olajševali vstop v zadruge in nismo zahtevali od njih skoro nikakih žrtev. Nekateri so mnenja, da je konkurenca med posameznimi zadružnimi zvezami pospeševala ustanovitev zadrug in zadružno organizacijo našega gospodarstva sploh. To je znabiti resnično; če je pa ta konkurenca pospeševala tudi kakovost zadružnikov, je več kot dvomljivo. V takih razmerah se ne smemo čuditi, da so se zadruge ustanovljale

po političnih in strankarskih potrebah, da je mislil ta in oni, da stori eni ali drugi zvezi, stranki ali osebi kako uslugo, ako ustanovi zadrugo ali ako ji pristopi. Niso pa pomislili mnogi, da so zadruge in zadružništvo le velika dobrota za vsakega posameznika in da je njih dobro uspevanje v interesu vsakega zadružnika in je zato tudi edino primerno, ako se za zadruge nekaj žrtvuje. Ne kaže samo izrabljati zadrug za lahka in hitra posojila, denar pa zapravljaliti ali nositi v tuje nemške hranilnice. Pa naj si bo že kakor hoče: gotovo je, da se morajo zadružne zveze lotiti težavnega in deloma celo nevhvaležnega dela, s katerim bodo prepričevale zadruge in zadružnike, da je treba zvišanja zadružnih deležev. Mnogo je zamujenega, a tako zamujeno še ni nič, da bi se ne dalo popraviti. Zadružne zveze se morajo v prvi vrsti spominjati, da je treba imeti vsakemu zadružniku dve lastnosti: vstrajnost in potrpežljivost.

Toda medtem ko so naše kmečke zadruge zanemarile priliko, da bi si nabrale kaj premoženja tudi z višjimi zadružnimi deleži, so pa na drugi strani prav marljivo skrbele za zvišanje rezerv — in baš tam, bi rekli, najbolj, kjer se je najmanj gledalo na deleže. Človek bi mislil, da so se te zadruge nekako zavedale napake prenizkih deležev in so toliko vestnejše skrbele za rezerve. Reklo bi se nositi vodo v morje, ako bi hotel tu še posebej poudarjati važnost velikih rezerv. Že oče Raiffeisen jim je prisojal največjo važnost. In to po vsej pravici. Kajti stalno in trajno okrepljenje lastnega premoženja se da doseči le potom rezerv in so te tudi najboljši obratni kapital. Vse drugo se giblje in spreminja: rezerve ostanejo. Člani lahko izstopijo, deleži se jim izplačajo — ali do rezerve nimajo nikake pravice. Te ostanejo zadrugi, so njena najtrdnjša opora, katero moramo neprestano krepiti in utrjevati. Visoke rezerve zagotovijo zadrugi višji ugled, prinesejo ji neodvisnost in omogočijo ugodne poslovne zveze in kupčije.

Četudi je marljivo zbiranje rezervnih skladov v naših zadrugah prav razveseljivo, pa vendar ne smemo pozabiti, da je treba nadaljevanja tega dela, in to še z večjo intenzivnostjo, tako da dosežemo vsaj 10 odstotkov tujega kapitala. Pri gospodarskih zadrugah z omejeno zavezo ne moremo določno imenovati kake vsote, rečemo pa lahko, da bi moral rezervni sklad znašati vsaj 10 odstotkov vsote, za katero jamčijo zadružniki. Seveda se tudi tu ne da ne v enem ne v drugem slučaju predpisati kaj splošno veljavnega: bistveno ulogo igrajo krajevne in gospodarske raz-

mere. Glede zbiranja rezerv postopajo zadruga navadno tako, da določijo del čistega dobička za splošni, postavno določeni rezervni sklad, ostanek pa porabijo vsaj deloma za specialne rezervne fonde. Mlekarskim zadrugam je priporočati, da ustanovijo fonde za stavbe, nakup novih strojev in drugega inventarja itd. Zadrugam, ki imajo lastna poslopja, skladišča, hladilnice, kake obrate s stroji itd., je priporočati, da pri bilanci močno odpisujejo pri kontu takih poslopij ali naprav.

Vodilni zadržni krogi umevajo povsod veliko važnost rezerv. Drugače je v tem oziru pri premnogih zadržnikih — kar ne daje njihovi nesebičnosti in gospodarski izobrazbi baš najlepšega pričevala. Nekateri taki nergači spravijo včasih pametnega načelnika zadruga tako daleč, da se mu zdi, da se mora na občnem zboru opravičevati, če je zadruga dosegla tudi zmeren letni čisti dobiček. Takile nergači ne vidijo v zadrugi ničesar drugega kot kramarja, ki v lastno škodo prodaja blago v zgubo. Saj so čisti dobički pri naših rajfajznovkah itak že zelo skromni; zavodi, ki gledajo na dobiček, bi lahko prigospodarili seve veliko več. A še to je mnogim ljudem preveč. »Zadrugi ni treba ničesar zaslužiti«, pravijo. In: »Kaj bomo pa varčevali za svoje potomce?« »Rezerve ne rabimo nobene« itd. Ti ljudje čisto pozabijo, kako je s kreditom po zaslugi zadrž sedaj in kako je bilo v tem oziru nekdaj. Poprej je živel tisti, ki je rabil denar, v večni skrbi in stiskah. Hudo je že bilo denar dobiti; kdor je pa bil tako srečen, da ga je dobil, je moral tlačniti znanim proslulim oderuhom. In to tlačanstvo se je po navadi končalo s popolnim gospodarskim polomom dolžnika. Koliko se je od tistih časov spremenilo! Na drugem mestu izvajamo baš v »Zadrugi«, da je glede cenene in hitrega kredita danes morda na deželi mnogo bolje ko za gospodarsko slabše srednje sloje po mestih. Vse to pa ljudje jako radi pozabljajo, ali pa mislijo, da je padlo samo od sebe na zemljo ko ranjnim judom mana v puščavi. Take zadržnike je poznal že Raiffeisen. »Prej so ljudje brez mrmranja plačevali oderuške obresti«, pravi, »danes bi ga pa radi imeli od hranilnic in posojilnic zastonj.« Ker smo že ravno pri take sorte zadržnih grehah, jih bomo našteali še nekaj in zadruga naj poskrbijo za to, da jih bodo zadržniki v »Zadrugi« tudi res čitali. Vzamimo dobavo umetnih gnojil. Prej niso ljudje prav nič vedeli o preiskavi istih, mislili so, da je to, kar jim je kak trgovec ali agent ponudil, najboljše, polnoprocentno blago. In plačevali so radi drag denar za njega. Danes zahtevajo od zadruga, da bi jim naj dajala dobro

blago za isto ceno, kakor prodaja kak nereelen trgovec slabega. Isto je pri vinu, mleku, živini. Dobro vino se proda trgovcem, slabega bi pa naj po isti ceni kupila zadruga — da vzamemo samo primer. Če zadruga tega ne stori in tudi ne sme storiti, pa ni ničesar vredna in pritožbe se kopičijo, kakor bi bila zadruga kaka tuja židovska tvrdka, ki posameznega nota bene zadružnika prav nič ne briga. To so bolečine, ki se pojavljajo v začetku pravega zadružnega razvoja povsod. Zadruga se ravno ne sme vedno in vedno presojeti z lastnega egoističnega stališča, se ne sme misliti, da se mora iz nje stisniti zadnjo kapljo krvi ali slednji vinar. Proti takim ljudem moramo biti zelo previdni in moramo z naše strani storiti vse, da se jim pojasni namen pravega zadružništva.

Kakor pa obsojamo divjo požrešnost in lov za dobički, kakor želimo, da ne sme biti zadruga noben zavod za pridobivanje bogastva, tako pa moramo gledati na to, da zadruge napravijo vsaj majhen čisti dobiček, ki se naj posebno prva leta vedno pripiše k rezervnemu skladu. Svariti je pred prezgodnjo uporabo rezervnega fonda za druge namene. Gotovo je, marsikje bi morali pomagati — toda slabo je, če zadruga porabi svoja mala sredstva za dobrote drugim, sama pa mora kasnejše eventuelne zgube prevalliti na rame zadružnikov. Tedaj bi bila sama dobrot potrebna! Zadružne zveze imajo mnogo vzroka, da prigovarjajo zadrugam, naj si krepijo rezervne fonde. Četudi se gotovo trudijo, da ostane v zadrugah vse zdravo in dobro — vedno ne morejo stati zadružnikom za hrbtom. In če se zgodi kaj neprijetnega, če pride do kakega poloma, potem se kaže vedno najprej s prstom na zadružno zvezo in zabavljajo na revizorje. Vsemu temu se da z vestno skrbjo ne le za poslovanje v zadrugah, temveč tudi za primerno krepke rezervne sklade zlahka odpomoči.

Kaže se, da bodemo morali sčasoma preiskati in preštudirati vse podlage našega zadružništva in popraviti marsikaj, kar ne odgovarja več časovnim potrebam in uredbam. To je, ustvariti bodemo morali nov zadružni program. In enoten zadružni program za celo Slovenijo.

Po predavanju zveznega tajnika **Quabecka**.

To in ono o združnem vnovčevanju sadja.

Skušnje, ki so jih napravile različne zadruge z vnovčevanjem sadja v prejšnjih letih, niso nikakor razveseljive. Pa tudi novejši poskusi na tem polju so se obnesli tako, da moramo priporočati sadjerejcem naj bodo skrajno previdni, ako hočejo s pomočjo zadruga spravljati svoje sadje bolje v denar. V naslednjem bomo skušali vsaj v glavnem podati nekatere vzroke neuspehov pri vnovčevanju sadja na združni podlagi — morda obvarujemo s tem koga škode ali pa izzovemo o tej zadevi polemiko, ki bode stvari samo koristila.

Svojo nalogo bomo skušali rešiti tako, da bomo svarili pred združnim predelavanjem sadja in da bomo skušali navesti predpogoje, ki so potrebni za uspešno združno prodajo svežega sadja. —

Zadnja leta se posvečuje sadjereji izvanredno mnogo pozornosti. Ta pozornost je prešla od posameznikov na občine, okraje, dežele in državo. Na Štajerskem se je n. pr. hotelo dobiti letos nekoliko statističnega materiala o tej gospodarski panogi. Štelo se je od deželnega odbora drevje in obžalovati moramo nevednost naših kmetov, ki so navedli mestoma veliko prenizko število sadnih dreves, ker so mislili, da se gre za kako višje obdačenje. In tako se bode morda zgodilo, da bo Spodnji Štajer zopet prikrajšan in da se ga ne bo upoštevalo v toliki meri kot važnega činitelja v sadjereji kakor v resnici je.

Poleg sadjereje v ožjem in dobesednem pomenu se je pri nas že mnogokrat razpravljalo o vprašanju, kako doseči iz te gospodarske stroke trajen, gotov in imena vreden dobiček in katera poraba sadja da najlepši dohodek sadjerejcu. Osobito v letih, ko so naši sadni vrtovi polni zlahtnega sadu, nas muči vprašanje, kako bi se izognili preveliki ponudi na sadnem trgu in vsled nje seveda tudi nižjim cenam. Ker se nadalje na trge, ki pridejo pri oddaji in vnovčevanju sadja za nas vpoštev, uvaža vedno več inozemskega, a lepo sortiranega blaga, se bodo morali tudi naši sadjerejci pripraviti do tega, da bodo svoje sadje vedno lepše sortirali. Deloma pa se to že godi — in tako pridemo do nadaljnjega vprašanja: Kaj storiti, da bomo prebrano, pomankljivo in slabo stoječe blago spravili najugodnejše v denar?

Da se je pričelo z združnim predelovanjem sadja sploh (tu ne govorimo toliko o naših razmerah, ker takih zadrug še pri nas ni), sta bila merodajna baš ta dva vzroka: na eni strani so se sadjerejci hoteli izogniti preveliki ponudi na sadnem trgu s tem, da so sami predelavali blago v sadne izdelke, na drugi pa so hoteli dobro in koristonosno uporabiti ter vnovčiti prebrano, pomanjkljivo in tako sadje, ki dolgo ne stoji.

Umevno je, da je došel impulz za ustanovitev takih zadrug vedno v letih, ki so bila blagoslovljena z bogato sadno letino. Tačas se je našlo marsikje manjše ali večje število sadjerejcev, ki niso vedeli kam z manjvrednim blagom in ki so bili koj pripravljani ustanoviti vnovčevalne zadruge za sadje. Osobito je bilo tega veliko po Nemčiji. Spočetka so sadje na veliko sušili; izdelek pa ni mogel konkurirati z inozemskim, zlasti ne s kalifornskim. Ta tuji izdelek se dobiva iz enotnih sort, medtem ko polagajo naši, češki in nemški sadjerejci veliko važnost na mnogoličnost. Zaradi tega ima pri nas posušeno sadje neenotno, za trg nikakor prikladno barvo in prodajajo ga posamezniki, kakor so ga prodajale navedene zadruge po skrajno slabih cenah. S sušenjem sadja na združni podlagi so torej kmalu končali. Začelo se je združno pridelovanje marmelad, izkuhov vsake vrste itd. Za take reči pa je bilo treba mnogo dragocenih strojev in tehničnih priprav, razun tega je bilo potrebno tehnično izšolano osebje, ako je hotela zadruge le količkaj uspešno tekmovati z zasebnimi tovarnami take vrste.

Predpogoj za sadno predelovalnico ali tovarno sadnih konzerv je torej pred vsem, da ima na razpolago večjo glavnico za ureditev in pa potrebna sredstva za vzdrževanja dobro šolanega in izkušenega tehničnega osebja ter vodstva. Razun tega je treba računati z veliko domačo in inozemsko konkurenco, tako da se morajo prva leta porabiti velike svote za reklamne svrhe in razprodajo izdelkov. Ker se more vzdržati promet in obrat v taki tovarni le nekaj mesecev na leto, se mora predelati gotovo velikansko množino surovega blaga, da se pokrije visoke obratne stroške. Vrhu tega ni vedno enako dobre sadne letine in baš to vedno izpreminjanje je prineslo že marsikateri združni tovarni sadnih konzerv gotovo smrt. Stroški pa ostanejo enako veliki. Da ne ustavijo popolnoma obrata, si preskrbe tovarne v slabih letih potem tuj materijal, ki se pa vsled visokih dovoznih stroškov jako podraži. Odtod izvira prikazen, da gre toliko, četudi dostikrat manjvrednega štajerskega sadja v Nemčijo. Vendar pa se take

zadružne tovarne za sadne konzerve niso nikjer držale dolgo in kjer še obstoje, hirajo počasi gotovemu koncu nasproti.

Vendar pa bi utegnil kdo reči: kako pa je to, da delajo zasebne tovarne za sadne konzerve prav dobro, mestoma celo z lepimi dobički? Gotovo imajo dobro vodstvo; in če bi imele istega tudi zadružne tovarne, bi morale delati z dobičkom. In vendar to ni res. To pa zato: Zasebne tovarne kupujejo surovo blago, kjer se jim najceneje ponudi. Vse, kar se jim ne zdi porabno, lahko mirno zavrnejo. Pri zadrugi je pa stvar drugačna: princip iste je, da predela predvsem sadni pridelek zadrušnikov brez ozira na to, da bi se dalo morebiti dobiti kje drugod cenejše sadje, ki bi se lahko porabilo ravno tako, če ne še bolje. Medtem ko zasebne tovarne izrabijo mrtvo sezono za kako sorodno stroko, na pr. za konzerviranje sočivja, je to pri zadrugi, ki se mora držati precej natančno gotovega delokroga, jako težavna, če ne nemogoča stvar. Sklepamo: skušnje z zadružno predelavo sadja so tako slabe, da bi ne bilo svetovati kakim optimistom v naši ožji domovini k enakim podjetjem.

Drug način vnovčevanja sadja je prodaja svežega sadja. Ta način ima marsikatero dobro stran več, ko prvi. Pred vsem ni treba toliko obratnega kapitala in drugič ni prodaja svežega sadja tako težavna ko prodaja sadnih izdelkov. Vendar pa je tudi tu uspeh edino le odvisen od teh predpogojev: večje množine ene sadne vrste, lepo in pošteno oddajanje sadja zadrugi in ne predrago vodstvo. Naši sadjerejci imajo žalibože to napako, da goje silno veliko sort in zgubevajo pri tem mnogo dragocenega časa, prostora in denarja. Na sadnih razstavah smatrajo tistega za najboljšega sadjerejca, kdor more pokazati čim več sort in ima seveda tudi v svojem sadonosniku celo pisano družbo različnega drevja. To je morda lepo za oko, a prav slabo za mošnjiček, najsi gre za zadrugo ali ne. Vendar pa se obrača tudi v tem oziru zdatno na bolje: pametni možje so začeli uvidevati, da je najbolje saditi malo, a dobrih vrst. Dokler ni v kakem kraju dovoljne množine ene in dobre vrste sadja, se naj nikomur ne mudi z zadrugo za vnovčevanje sadja. Kajti tam, kjer je sicer precej sadja, a vse mogoče vrste, je zadrugi sila težavno najti dobrega kupca za mnogoštevilne, a kvantitativno male sorte sadja.

Druga velika ovira pri zadrugah za prodajo svežega sadja je ta, da prodajajo zadrušniki zadrugi le del svoje letine — in sicer po navadi slabši del. Boljše sadje se proda zasebniku, slabše zadrugi. To niso morda le posamezni slučajji — temveč stara

vkoreninjena navada. Seveda se rodi iz tega mnogo zabavljanja in preprirov, samo stvari, ki se prav malo strinjajo z duhom pravega združništva. To se ne bo dalo drugače odpraviti kakor s kako konvencijelno kaznjō.

Nadaljna rana pri takih zadrugah je pomanjkanje sortiranja in trgovsko pravičnega zavijanja in spravljanja. Ako zadruga sama sortira in spravlja blago v trgovsko priročne in rabljive zaboje, sode itd., požre to sila veliko dela in truda, posebno še, ker se mora trojno sortirati. Ako bi se združniki zjediniili na to, da bi sadje po enotnih načelih sortirali in spravili, bi bilo to neizmerne vrednosti za zadrugo in seveda tudi posredno za zadrugarie. Tudi nimamo splošno veljavnih načel za označenje kvalitete. Kaj je danes v sadni kupčiji pri nas prima blago? Saj se ti ponudi recimo od 6—20 ali še več kron — in vse je bojda prva kakovost. Na to rak-rano opozarjamo prav posebno naše sadjerejce in sadjerejska društva.

Bilo bi istinito največje važnosti za vsak sadonosni kraj, kjer je dobiti večje množine ene ali vsaj malega števila sort, da bi se sadjerejci zedinili v zadrugo ali društvo, ki bi se medsebojno obvezali, da bodo sadje sortirali in spravili v škatljice, zaboje ali sode, po čisto gotovih, vedno enakih in vedno veljavnih načelih. Na tak način bi ne bilo niti zadrugi, niti društvu težko dobiti večjih množin ene in iste sadne vrste za veletrgovinjo. S tako sortiranim in spravljenim blagom je potem lažje začeti konkurenco s tujim blagom, zlasti tirolskim, kjer so važnost te okoliščine spoznali in se trudijo doseči čim bolj ko mogoče trgovsko lahko giblivo blago.

Uvidi pač z mano vred vsak, da ne bo pri nas s sadnimi vnovčevalnicami ničesar, dokler se ne bodo omenjene razmere zboljšale. To ni nemogoče: posamezniki in pa oblasti naj se trudijo storiti svoje.

X. J.

Kako stoji z živinorejo na Spodnjem Štajerskem?

Statistična centralna komisija je sedaj priobčila številke, ki so se dobile pri štetju živine dne 31. decembra 1910. Te številke kažejo pred vsem, da je število goveje živine za prilično 350 tisoč glav padlo. Vendar pa to zmanjšanje — kakor pripominja komisija — ni tako, da bi nam trebalo zaradi njega biti v kakršnih koli skrbeh. Povzročilo ga je pred vsem ponovno občutno pomanjkanje

krme, zvišanje delavskih (družinskih) mezd, nekatere zelo razširjene živinske kuge in abnormalno visoke živinske cene, ki so vabile in zapeljevale živinorejce k prodaji. Ti vzroki so podani več ali manj pravilno; samo glede zadnjega bi pripomnili, da visoke živinske cene ne vabijo samo k prodaji, temveč tudi k močnejši produkciji. Ako je ta vendarle zaostala za prodajo, nam kaže to, da jo je moralo nekaj ovirati in zavreti. To je bilo zmanjšanje pašnikov in njiv za pridelovanje krme; v zvezi s pomanjkanjem delavcev so te ovire produkcijo precej zaustavile. V alpskih deželah so pred dvema letoma povrh tega pokupili italjanski trgovci sila veliko mlade živine in tako oškodovali našo živinorejo, da si ni mogla še dosedaj odpomoči. Ako si posledice vseh teh ovir in težav pri živinoreji živo predočimo, moramo priznati, da smo v strokovnih krogih računali še z veliko večjim minusom pri živinskem štetju glede goveje živine. Lahko rečemo, da so rezultati še celo prav ugodni. Posebno ugodni pa so pri štetju svini. Število istih se je zopet pomnožilo v celi državi za skoro dva milijona komadov — kar je tem pomembnejše, ker se je tudi pri prejšnjih štetjih opazalo vedno napredovanje. Ovce so za 7 odstotkov nazadovale.

Ako se ozremo sedaj na štajerske razmere, moramo predvsem opomniti, da so nam na razpolago le številke glede goveje živine, svinj in ovc. Goveje živine se je naštelo na Štajerskem 1910 683.443 glav (— 35.398), svinj 836.520 (+ 157.610) in ovc 86.708 (— 36.245). Za Sp. Štajersko dobimo sledeče številke: goveje živine 206.665 (— 129), svinj 294.287 (+ 81.778) in ovc 23.181 (— 8.373). Za celo deželo je zguba pri številu živine nekoliko večja, ko odstotek za celo državo (— 4'9% : 3'7%), za Spodnje Štajersko pa je zguba malenkostna. Vidi se, da so nemški kmetje na Štajerju zadnja leta trpeli pri govedoreji več, ko slovenski. Svinj se pa redi na Sp. Štajerskem razmeroma mnogo več, ko v nemškem delu dežele. Saj je prirastek večji, ko v ostalih dveh tretjinah dežele. Na Kranjskem se je zmanjšalo število goveje živine v primeri z letom 1900 za 26.862 glav, na Koroškem za 33.837, kar so silno visoke številke! Pač pa se je pomnožilo število goveje živine v Istri za 1.417 glav. Kar se svinjereje v splošnem tiče, se redi razmeroma na Štajerskem med vsemi avstrijskimi kronovinami največ svinj. Na kvadratni kilometer produktivne zemlje se jih redi v Avstriji 22'8 komadov, na Štajerskem 40'1 komad. Na isti površini je narastlo število prebivalstva na Štajerskem od 65 na 69, število svinj pa od 32'5 na 40'1 komad. Zelo je napre-

dovala svinjereja tudi na Kranjskem, Goriško - Gradiščanskem in v Istri.

Toliko o rezultatih živinskega štetja v splošnem. Ob tej priliki moramo omeniti, da nam ni veliko pomagano s štetjem živine vsako desetletje. Že nekaj mesecev po 31. decembru 1910 lahko nastanejo take razmere, da bi se dobilo pri štetju živine popolnoma drugačno sliko. Statistična centralna komisija se pritožuje torej čisto po pravici, da se šteje tako poredkoma in svari pred preozkosrčno porabo dobljenih števil. Pa navzlic temu se je te številke porabilo popolnoma napačno in stvar naslikalo tako, kakor da se je mesna produkcija v Avstriji silno znižala med tem ko število prebivalstva neprestano raste. Takimi trditvam moramo kar najodločnejše ugovarjati. Dunajska »Landwirtschaftl. Zeitung« je preračunala, da se pri nas pokolje letno prilično 4 milijone glav stare in mlade, debele in suhe goveje živine. Ako računamo komad povprečno po 200 kg — dobimo 300 milijonov kilogramov (mrtve teže). Po zmanjšanju števila goveje živine, kakor ga je pokazalo štetje, odpade prilično 30 milijonov kilogramov. Ako pa upoštevamo veliko napredovanje pri svinjereji, moramo računati s tem, da se pomnoži tam produkcija mesa za nad 100 milijonov kilogramov — in primanjkljaj govejega mesa je več ko pokrit — in še več: produkcija mesa odgovarja naraščajočemu številu prebivalstva, da, celo nadkriljuje ga.

Pa kako je to, da navzlic jako ugodni produkciji mesa na Sp. Štajerskem vendar vlada pri nas draginja mesa? Odgovor je pri nas kakor povsod drugod enak: pridelovalec mesa ne stoji v nobenih direktnih stikih s konzumenti. Na sredi stojita prekupec in mesar. O delovanju teh dveh in o zadružni odpomoči iz takih neugodnih razmer pa drugikrat.

Za kratek čas.

Gosp. ravnatelj Ivan Lapajne v Krškem razpošilja pod firmo »Okrajne posojilnice v Krškem« sledečo okrožnico:

»Naznanilo Okrajne posojilnice v Krškem, registrovane zadruga z neomejeno zavezo. »Centralna posojilnica slovenska« v Krškem je bila po svojem opravnem redu že od početka z ozirom na denarno poslovanje le knjižna blagajna, t. j. z gotovino ni razpolagala, marveč jo je imela (mimogrede) naloženo v c. kr. poštni hranilnici in (stalno) pri svoji članici, dobro fundirani »Okrajni posojilnici« v Krškem, ki je bila njena fakična blagajničarka. —

Ker pa denarno osredotočenje »Centralne posojilnice slovenske« v Krškem ni bilo veliko, izročila je ona denarno poslovanje docela »Okrajni posojilnici« v Krškem. (S tem bi bilo nekako vstreženo vsaj v nekem oziru tudi načrtu novega združnega zakona, predloženemu državnemu zboru, po katerem bode moral biti velik del hranilnih vlog tekoč, t. j. ne ves razposojen in vprežen. Glede rezerv že zdaj terjajo previdne zveze (n. pr. graška), da niso razposojene, marveč drugod varno naložene). »Centralna posojilnica slovenska« v Krškem se pa namerava od slej baviti v smislu (§ 2. b, c.) svojih pravil osobito z nadzorovanjem svojih članic (posojilnic in dr. zadru). Vsaj utegnejo prej ali slej združne zveze sploh vsled žalostnih skušenj (na Koroškem, Kranjskem, Štajerskem, v Bukovini in dr.) ločiti denarni promet od rezizijskega dela in se baviti le z enim od teh poslov (pri nekaterih utegne to že prepozno biti); kajti baš kombinirano izvrševanje teh agend je poleg drugih okolščin pripravilo v veliko škodo nekatere teh zvez in njih članice. (Merodajni faktorji priporočajo že zdaj tako ločitev). Vsled tega utegne veliko zadrug dati slovo svojim zvezam, zlasti, ker bodo nekatere od poslednjih celo same svoje delovanje vsled denarnih zaprek ustaviti morale. Več posojilnic in drugih zadrug utegne torej postati brez v zakonu predpisanega nadzorovalnega organa, zlasti, če se ne bodo pustile nadzorovati po c. kr. deželnih (okrožnih) sodiščih, da si ohranijo še to malo avtonomije, ki jo imajo in ki se utegne po novem zakonu še bolj skržiti. Te in druge posojilnice (ter zadruga) vabi »Centralna posojilnica slovenska« v Krškem, ki utegne prej ali slej dobiti od vlade potrebno avtorizacijo, da se v svrhu nadzorstva njej pridružijo. V ta namen potrebuje ona edino le pristopne izjave dotične zadruga«.

Svojčas smo gospoda ravnatelja že poučili, da v Krškem združne zveze ne bo ter ga opozorili na nedostatke njegovih organizacijskih želj. Človek bi mislil, da bo g. ravnatelj, ako se še sploh oglasi, svoj načrt ponovil vsaj v izboljšani izdaji. Predstoječa okrožnica dokazuje nasprotno. Kolikor trditev, toliko napak in neresnic. S posameznostmi se sploh ne bavim. Konstatiram samo, da je nad »Centralno posojilnico v Krškem« izgubil upanje že celo g. ravnatelj Lapajne sam, kajti postavil ji je kursorja v obliki »Okrajne posojilnice v Krškem«. Saj razpošilja slednja pod svojo firmo uradna naznanila za »Centralno«. S.

Konserviranje sadja in vsakojake povrtnine za domačo uporabo.

(Konec.)

Jos. Zupanc.

(Brez dovoljenja je ponatis prepovedan).

4. Gobe.

Izmed vžitnih gob pridejo tu v prvi vrsti glibanje (vrganji, vrgaš, ali jurji) v pošteev. Izbrati je le male zdrave in nepoškodovane ter jih je dobro oprati v mrzli vodi. Na to jih je kuhati par minut v precej slani vodi in potem stresti v rešeto, da se odcedé. Med tem se kuha vinski kis z nekoliko muškatomim cvetom, poprom in koprovim razcvetjem. V vreli kis denemo ocejene gobe in odstavimo posodo od ognja. Ko se vse skupaj ohladi, vložimo gobe z dišavami vred v steklenice in zalijemo s kisom. Priporoča se naliti na vrh še nekoliko finega olja. Zavezane steklenice je shraniti na hladnem, suhem prostoru.

C. Konserviranje povrtnin v soli.

Kakor v kislu se dajo tudi v soli gotove povrtnine prav dobro shraniti za zimo, kajti tudi sol zabranjuje kvarjenje jedil.

1. Kumare ali murke.

Za vlaganje v sol so posebno pripravne vrste, ki se odlikujejo po vitki zunanosti in mali semenjači. Izbrati je male ali srednjevelike, še zelene murke, katere je skrbno oprati, če treba celo s ščetko. Na to jih je namakati en dan v čisti studenčnici, da jim ta izvleče grenkobo, ki jo vsebujejo. Sedaj jih je do suhega zbrisati in vlagati v posode (bodisi v steklenice ali lonce ali pa v male sodčke) z raznimi dodatki tako, da se menjuje ena plast dobro očiščenega trsnega ali pa višnjevega listja in koprovega razcvetja z eno plastjo kumaric. Na dnu in na vrhu posode naj bode vedno nekoliko debelejša plast listja. Napolnjene posode je zaiti z mlačno, slano vodo tako, da stoji tekočina nad listjem.

Za slano vodo se vzame na 1 l vode približno 5 dkg soli ter se skupaj prekuha.

Tako pripravljene murke je postaviti 3—4 dni nekam na gorko, da se skvasijo, oziroma skisajo, potem pa v klet ali na kak drug hladen prostor. Solno vodo je, če se je usušila, doliti. Če postane voda nad murkami kalna, se neki sčisti v kratkem,

ako se nareže v njo nekoliko hrena. Tudi se baje prepreči prevečno zmeščanje murk, ako se posodo par dni pred vlaganjem dobro odrgne znotraj s česnom.

2. Fižol v stročju.

Strebljen fižol je par ur v vodi namakati in je vodo večkrat spremeniti. Potem je stročje do suhega zbrisati in zrezati ter v lončeni posodi zmešati s soljo, kjer ostane kakih 48 ur. Ker spusti fižol nekoliko vode, se sol v tem času raztopi. Sedaj je fižol tesno vložiti v steklenice in zaliti z isto raztopljeno soljo, v katerej je bil; steklenice pa je zavezati s pergamentnim papirjem in shraniti na hladnem.

Tako pripravljen fižol se lahko rabi čez par mesecev kot omaka ali kot solata; vendar ga je pred uporabo namakati v vodi, ker bi bil drugače preveč slan.

3. Zelene paradižnice.

Zelene paradižnice je snažno zbrisati in parkrat prebosti s kakim špičastim lesom; potem jih je vlagati v steklenice z istimi pridatki in je ravnati ž njimi na isti način, kakor je bilo omejeno pri murkah. Za dva tedna se toliko skisajo, da so vžitne.

4. Gobe.

Gobe se dado prav dobro shraniti za zimo, ako se jih cele ali pa zrezane v listke plast na plast vložijo v sol. Izbrati je pa v ta namen le male, nepoškodovane, snažne in sveže gobe. Še boljše je, če se shranijo v soli samo klobuki (glavice), kajti koceni ali beti so neredkokrat že pri celo mladih gobah črvivi, torej za konserviranje nerabni.

Tako shranjene gobe, ki se jemljejo po potrebi iz posode, se dado pripravljati za jed na isti način, kakor sveže natrgane in so ravno tako okusne. Pred uporabo pa jih je seveda namakati nekaj časa v vodi, sicer so preslane.

Književnost.

Stibler: »Križa v slovenskem združništvu«.

(Iz lista »Narodni Gospodar«.)

Tekom dolge vrste let so se v slovenskem združništvu dogajale razne napake. Ker se združni krogi niso zadosti pobri-gali, da bi jih odpravili, so se v zadnjem času celo znatno po-

množile in ko je bila slednjič mera polna, so tuintam zadruga prišle v stisko, pri nekaterih je celo prišlo do poloma. Ti žalostni pojavi so dali g. pisatelju povod, da je izdal zgoraj označeno brošuro, v kateri razpravlja o vzrokih, vsled katerih je naše zadružništvo zašlo na napačna pota, o napakah, ki se dogajajo pri poslovanju zadrug in njih zadružnih zvez in slednjič o načinu, kako bi bilo te rane ozdraviti. Pisatelj se bavi v svojem razmotrivanju skoraj izključno s posojilnicami. Napake se sicer dogajajo tudi pri drugih vrstah zadrug — morda še v večji meri nego pri posojilnicah — ali to so bolj zadeve lokalnega pomena in ne tangirajo toliko našega celokupnega zadružništva kot takega.

Knjižica ne podaja kaj bistveno novega, o vsem tem se je že obravnavalo bodisi v naših zadružnih glasilih bodisi v drugih zadružnih spisih, ali vendar je vredna, da jo s pomislekom preberemo oni, ki vodijo pri nas zadružne organizacije.

Med vzroki, ki so dovedli naše zadružno gibanje v stisko, razlikuje pisatelj dvojne: neposredne, kakor slabe letine v zadnj h dobah, polomi nemške osrednje zadružne blagajne v Celovcu, osrednje nakupovalne in prodajalne zadruga Agro-Merkur in Glavne posojilnice v Ljubljani, ter medsebojno hujskanje po političnih listih — in neposredne t. j. izrabljanje zadružništva v strankarsko-politične namene.

Povsem je pritrđiti pisatelju, ki šiba slovensko časopisje, ki je v ravnokar minulih, za zadružništvo tako težkih časih pokazalo malo umevanja za velikanski pomen slovenske zadružne denarne organizacije.

Tu naštetim vzrokom krize bi bilo dodati še enega, namreč snovanje posojilnic t. zv. »mešanega« ustroja, ki jih pri nas radi, pa povsem neopravičeno, imenujemo kar »šulcejevke«, dasi je njihova temeljna organizacija v bistvenem nasprotju z načeli, katere je zastopal Šulce-Delič. Posojilnice tega ustroja so se pri nas začele snovati takoj v začetku zadružnega gibanja, ko še ni bilo nobene zadružne zveze in so se mnoge izmed njih razvile sicer v mogočne denarne zavode, ki pa nosijo le na zunaj ime »zadruga«. Deleži pri njih so dvojni, glavni (visoki) in opravični (nizki) in temu primerno imajo tudi dvojne vrste zadružnikov. Oni zadružniki, ki imajo glavne deleže, uživajo posebne pravice, od katerih je najvažnejša ta, da se smejo le izmed njih izvoliti odborniki, ki imajo v rokah vso upravo, dočim imajo ostali zadružniki dvomljivo čast, jamčiti z vsem svojim premoženjem za zadružne obveznosti. Posestniki glavnih deležev imajo interes, da

jih je kolikor mogoče malo, ker čim manj jih je, tem večji upliv imajo na vodstvo zavoda. Na ta način gospodarji nekaj oseb z milijoni ljudskega premoženja, katerega izrabljajo dostikrat za svoje osebne namene ali si pa dobiček v raznih oblikah lepo delijo med seboj. Špekulaciji, in sicer špekulaciji s tujim premoženjem so na ta način odprta vrata na stežaj. Brez dvoma tvorijo te psevdo-zadruge trajno veliko nevarnost za naše denarno združništvo. Zato je tudi snovanje takšnih kreditnih zadrug škodi med hibe naše denarne združne organizacije, ki je v tem pogledu že s prvega početka zašla na napačna pota.

Dalje se knjižica bavi z nekaterimi nedostatki, ki jih je splošno opazati pri poslovanju naših denarnih zadrug in te napake se po mnenju g. pisatelja gibljejo okoli sledečih točk: 1. razmerje med lastnim in tujim premoženjem, 2. izposojila, 3. posojevanje, 4. odpovedni roki, 5. centralizacija.

Da morejo vse naše posojilnice v primeri s tujim premoženjem (vloge in izposojila) izkazati le malo svojega lastnega premoženja (deleži in rezervni zakladi), to je gola resnica. Nastane pa težavno vprašanje, kako to zlo odpraviti. G. pisatelj se zavzema zlasti za to, da bi se pri posojilnicah vpeljali visoki deleži. Pri tem se sklicuje med drugim na razmere v Nemčiji, češ da se ondi tudi v malih kmečkih posojilnicah zahtevajo deleži po 500 mark (to je 600 kron). Ali ravno razmere v Nemčiji kažejo, kako malo izda tu vsa teorija! Statistika, ki jo je izdala državna zveza nemških kmetijskih zadrug v Darmštadu za leto 1908, kaže dovolj jasno, kako velike morajo biti zapreke, ki ovirajo vpeljavo višjih deležev. Tako so n. pr. l. 1907 imele vse pruske kmetijske posojilnice povprečno deleže po 17 mark, na Bavarskem po 14 mark, v vsej Nemčiji povprečno po 18 mark. Razmerje med lastnim in tujim obratnim kapitalom je bilo leta 1907 pri vseh nemških kmetijskih posojilnicah povprečno kakor 1 : 25. To razmerje torej ni bogvekakoli ugodno, zlasti ako se pomisli, da je nemško združništvo mnogo starejše in da se tam za združno izobrazbo ljudstva stori mnogo več nego pri nas. Dasi si v tem pogledu ni treba delati kakih posebnih nad, se bo treba vendar tudi pri nas potruditi, da se uvedejo pri posojilnicah višji deleži, če iz drugega razloga ne, že zato, da se bodo združniki bolj zanimali za usodo svoje zadruge.

Mnogo bolj važno je, da vodstva posojilnic obračajo vedno večjo pozornost na to, da se bolj množe rezervni zakladi, ki so izključna last zadruge, dočim se o deležih to ne more povsem

trditi. Tvoritev rezervnih zakladov ni toliko odvisna od zunanjih okolnostij, med tem ko smatra vsak zadružnik za neko žrtev, če mora plačati visoki delež. Ravno pri zbiranju rezervnih zakladov pa naše posojilnice mnogo greše. Leto za letom razdajajo posojilnice podpore za najrazličnejše namene, na likviditeto svojih sredstev pa ne mislijo dosti.

Glede izposojil meni pisatelj, naj bi se rabila le v slučaju navala vlagateljev in v slučaju gospodarskih kriz. Svojega obratnega kapitala naj bi posojilnice razposodile kvečjemu dve tretjini, eno tretjino pa naj bi imele vedno naloženo. To stališče se mi zdi pretirano in za nekatere pokrajine, kjer se ima ljudstvo boriti z različnimi vrstami oderuštva, nevsprejemljivo. Treba je končno pomisliti, da posojilnica ni sama sebi namen, ampak da je ustanovljena v dobrobit ljudstva. Vsled tega takega načela v gospodarsko zaostalih krajih ni mogoče tako izvesti, kakor bi si kdo želel s teoretičnega stališča.

Glavna hiba vsega našega posojilništva tiči brezdvomno v napačnem dovoljevanju posojil.

V nekem oziru moram pa tudi tu slovenske posojilnice vzeti nekoliko v zaščito. Pisatelj namreč ne upošteva dovolj dejstva, da v Slovencih denarstvo ni bilo organizirano tako, kakor pri drugih večjih narodih, katere nam stavlja za vzgled. Osebito nam še sedaj manjka večjih hipotečnih zavodov s pravico do izdajanja zastavnih listov, sredstva obstoječih hranilnic pa tudi še daleč ne zadostujejo za vse potrebe imobilijarnega kredita. Za oskrbovanje trgovskega kredita smo šele v najnovejšem času dobili par bank, ki pa imajo istotako na razpolago veliko premalo kapitala. Vsled takih razmer so bile slovenske posojilnice doslej prisiljene, da so šle preko meje svojega pravega namena, zaradi česar je treba njihovo postopanje nekoliko mileje presojeti. S tem pa nikakor ne mislim reči, da je tako ravnanje v redu in da se lahko nadaljuje tudi v bodoče. Nasprotno, sedanja stagnacija bodi vsem posojilnicam resen memento, da naj se bavijo le z posojili in sicer samo s takimi, ki so združljiva z njihovim namenom. Nevarna razvada, da se dovoljujejo krediti vseh vrst, se bo morala korenito odpraviti.

G. pisatelj se ostro obrača proti vknjiženim posojilom, češ da se posojilnice ne morejo vezati na dolgo dobo let. K tem izvajanjem bi bilo pripomniti, da vknjižba kake terjatve sama na sebi še ne znači kakega posebnega nedostatka. Nevarnost obstoji v tem, da se dovoljujejo previsoka posojila, o katerih se lahko

ve že naprej, da jih dolžnik dolgo časa ne bo mogel vrniti, pa naj se da potem posojilo že proti osebnemu poroštvu ali proti vknjižbi. Poleg tega je upoštevati, da si posojilnice tudi v slučaju vknjižbe izgovore v zadolžnici pravico, vsak čas ali proti kratkemu odpovednemu roku zahtevati povračilo dolga, vsled česar takih vknjiženih posojil ne gre šteti med hipotečna posojila v ožjem pomenu besede, ker ima vknjižba pri naših kreditnih zadrugah samo značaj zavarovanja, a ne vsebuje obveznosti upnika, da posojila ne bo odpovedal. V kmečkih posojilnicah naloženi denar tudi ni podvržen tolikim fluktuacijam kakor v mestnih denarnih zavodih, ampak je mnogo bolj stalen. Dalje imamo mnogo posojilnic, ki imajo mnogo hranilnih vlog, a malo posojil. V takih razmerah smejo izjemoma tudi posojilnice posojati na vknjižbo, pod pogojem seveda, da se iz izjeme ne napravi pravilo, da posojila niso previsoka in da se dogovore gotovi odplačilni obroki.

Končno tudi pisatelj koncedira, da je izjemoma dopustno posojati na nekoliko daljšo dobo. Zraven pristavlja zelo umesten in vsega uvaževanja vreden nasvet, naj se v takih slučajih vedno upelje odplačevanje dolga v določenih obrokih. Kajti zadruge imajo dolžnost, dolžnike tudi vzgajati in vzgojiti in potem bo dobro za dolžnika in za zadrugo.

V praksi neizvedljivo se mi zdi pisateljevo priporočilo, da naj bi se v normalnem poslovanje zadruge posojalo na dobo pol do enega leta. Vsaj v kolikor pride tu v poštev kmečki kredit, ne bo mogoče tega načela dejansko uveljaviti.

Osobito je graje vredno, da tuintam male posojilnice dajejo posojila za industrijske naprave. Podjetnik si obeta seveda lep dobiček, ali uspeh je odvisen od strokovnega znanja, konjunktura, konkurence in raznih drugih okoliščin, česar vsega neveščim odbornikom rajfajzenske posojilnice ni mogoče dobro pretehtati. Navadno se misli, da je z investicijami za nakup zemljišč, stavbo in notranjo upravo že vse doseženo. Kmalu se pa pokaže, da je treba še štirikrat, petkrat ali še večkrat toliko obratnega kapitala. In potem se pravi, potrebujem še toliko in toliko, če ne, se mora podjetje ustaviti in posojilnica bo trpela škodo. Tako rodi eno zlo drugo. Sem spada tudi nakupovanje hotelov in zidava drugih združnih (društvenih) domov.

Zadružne zveze bi morale delovati odločno na to, da se na občnih zborih posojilnic sprejme sklep, do katere najvišje mere se sme vsakemu članu dovoliti kredit in uplivati dalje, da se ti maksimalni zneski ne določijo previsoko.

Glede upeljave odpovednih rokov in centralizacije denarnega prometa se popolnoma strinjamo s pisateljevimi izvajanji. Zlasti mu moramo pritrditi, ko biča one nezavedne in sebične zadruge, ki zaradi trenutnega dobička raje nalagajo svoje odvisne denarje pri tujih bankah, nego pri svoji centrali. Banke niso prijateljice zadrुžne organizacije nikjer in tudi pri nas ne bodo. Ravno v zadnjem času so posebno rumunske rajfajzenovke živo občutile, da se pravi prijatelj izkaže šele v nesreči.

Nadalje se pisatelj bavi nekoliko z »nalogami bodočnosti« in poda nekaj »organizacijskih nasvetov«. Nekaterim, tu zastopanem nazorom se ne morem povsem pridružiti. Tako n. pr. se priporoča, da naj se za to konkurenčne zadruge -- kar bi bilo le želiti -- toda naj se potem v »skupnih« zadrugah uvede pri volitvah v načelstvo in nadzorstvo proporcionalni volilni sistem. Potem bi se po njegovem mnenju povrnili v zadrुžno organizacijo mir, katerega je iz nje pregnala politična agitacija. Sicer ne vem, kako si pisatelj to zadevo predstavlja v podrobnostih, ker se o tem izraža le na splošno. Možno si je misliti več načinov, kako naj bi se to doseglo. Toda v vsakem slučaju bi prišlo do več ali manj hudih nastopov med zadrुžniki. Dočim imamo sedaj nasprotje le med konkurenčnimi zadrugami, bi se pojavili potem razpori med člani iste zadruge, kar bi bilo še mnogo bolj usodepolno. Sicer pripoznava tudi načrt novega zadrुžnega zakona gotove pravice manjšin v zadrugi, ali pri tem se vladni načrt opira samo na stvarne momente, ne pa na pripadnost tej ali oni politični stranki in zato so nagibi, vsled katerih hoče tudi vlada uveljaviti nekak proporcionalni sistem pri volitvah v zadrुžne organe, bistveno različni od onih, ki jih navaja pisatelj.

Zadrुžništvo je postalo pri nas predmet, ki zasluži, da se mu obrača vsa pozornost, čim bolj se bistrijo pojmi o pomenu in namenu zadrुžnega gibanja, tem bolje. Zato je pozdraviti vsak poizkus, pripomoči do veljave pravim zadrुžnim načelom. Morda gre velik del krivde, da je zadrुžna organizacija pri nas v nekih ozirih zašla na napačni tir, pripisovati dejstvu, da so odločilni zadrुžni krogi preveč posnemali ptiča noja in so se vse napake bojazljivo zakrivale, ne da bi se pri tem upoštevali globočji vzroki neuspehov. V tem delcu pa se s priznanja vredno odkritosrčnostjo slikajo nedostatki in capite et in membris.

Dasi se da razpravi tuintam ugovarjati, se mora njen glavni namen, pripomoči do boljših razmer v naši zadrुžni organizaciji, le odobravati. Zato jo priporočam vsem, ki se zanimajo za naše zadrुžništvo. **A. K.**

Zadružne in gospodarske vesti.

Ponesrečeni poskusi za pridelovanje tobaka na Štajerskem. C. kr. generalno ravnateljstvo tobačne rezije na Dunaju je poslalo 13. marca 1910 štajerskemu deželnemu odboru sledeči dopis: »C. kr. tobačna tovarna v Fürstenfeldu je tobak, katerega je v poskusne svrhe zasadila vino- in sadjerejska šola v Mariboru ter deželna poljedelska šola v Grottenhofu sortirala in izdala o njem sledečo strokovnjaško sodbo: Iz Maribora smo dobili 11 kilogramov tobačnega perja, ki je pa po večini nezrelo. Pri preiskavi se je dognalo, da bi se moglo porabiti za tovarniške svrhe le 0'520 kg. In še tega bi morali, držeč se kvalifikacije takozvanega ogrsko-gališkega tobaka, uvrstiti le 0'200 kg v kategorijo 3. razreda (cena 30 vin. za kg) in 0'320 kg v kategorijo najslabšega blaga, odpadkov (cena 18 vin. za kg). Ves ostali materijal, to je 10'480 kg, se je izkazal za neporabnega, ker ni bil zrel in ker je razširjal pri žganju jako slab duh. Iz Grottenhofa smo dobili 1'750 kg popolnoma nezrelega in od toče potolčenega materijala, ki je bil sploh popolnoma neporaben«. — Navzlic temu slabemu uspehu so se poskusi nadaljevali l. 1910 v Grottenhofu. O teh se je izjavilo zgoraj omenjeno ravnateljstvo tobačne rezije sledeče: »Od deželne poljedelske šole v Grottenhofu je došlo 6'4 tobačnega listja v jako mokrem in največ nezrelem stanju. Ko se je to listje ponovno posušilo, se je pokazalo, da je 5'05 za fabrikacijo še rabljivih. Od tega bi se dalo po kvalifikaciji ogrsko-gališkega tobaka uvrstiti 1'08 kg v kategorijo 2 razreda (cena 47 vin. za kilogram), 2'40 kg v kategorijo 3. razreda (32 vin. per kg) in ostanek med odpadke (18 v per kg). Dasiravno je letošnji pridelek veliko boljši od prejšnjega, mora vendar izreči tobačna režija sodbo, da se poskusa ne more imenovati uspelega, ker nosi večina listja značaj nezrelosti, nagibajo močno k plesnivosti in se ne morejo porabiti za sortne izdelke pri fabrikaciji«. V Mariboru l. 1910 niso poskusa ponovili, pač pa letos. O uspehu še ni ničesar znanega.

Časopisi osrednje zveze avstrijskih konzumnih društev.

Osrednja zveza avstrijskih konzumnih društev izdaja sedaj 5 različnih časopisov, od katerih sta pisana dva v nemškem, dva v češkem in eden v poljskem jeziku. List »Konsumverein« je razširjen in se čita bolj v krogih tistih zadružnikov, ki delujejo v upravi konzumov. Njegova naklada je narasla v zadnjem letu

na 4650 številčk (+ 600). »Konsumverein« odgovarja »Potravni spolek« za češka konsumna društva. Ker se je več čeških konsumnih društev ločilo od osrednje zveze in si ustanovilo lastno zvezo, se je naklada »Potr. spolka« precej zmanjšala in je znašala koncem l. 1910 samo 1.350 številčk. Za propagando v najširših slojih članstva pa služijo listi »Pionier« v nemškem, »Rozvoj« v češkem in »Zespolenie« v poljskem jeziku. Najlepše se je razvil »Pionier«; tiska se ga sedaj nad 70 tisoč številčk, za okroglo 8.000 več ko v prejšnjem letu. »Rozvoj« je dosegel naklado 10 tisoč številčk, medtem ko je poljsko glasilo ostalo prilično pri 2.100 številčkah. Ti podatki kažejo, koliko stori osrednja zveza avstrijskih konsumnih društev za svoje časopisje, ker ve, da se da tem potom ideja, katero propagira, najlažje razširiti in utrditi v najširših slojih prebivalstva. Pri nas na Slovenskem smo v tem oziru še daleč, daleč zadaj. Z združništvom in gospodarskim delom sploh se peča politično časopisje na — zadnjem mestu ali tam, kjer služi to v strankarske ali polemične svrhe. »Zadruga« skuša po svojih skromnih močeh to vrzel zamašiti, ali kaj, ko se naši združniki in narodni gospodarji premalo za njo brigajo in je ne podpirajo niti duševno niti gmotno. Ne trdimo, da bi ne moglo postati bolje; ozdravili smo v našem združništvu že marsikatero rano, pobrigajmo se še za svojo strokovno izobrazbo, ki nam jo posreduje naše strokovno glasilo »Zadruga«!

Viničarski tečaj priredi kmetijska šola na Grmu za mladeniče iz vinorodnih krajev, ki se hočejo praktično izvežbati v vseh potrebnih vinogradniških in trtničnih delih. Tečaj bo trajal od 15. februarja do 31. oktobra 1912. Sprejme se 6 učencev v starosti od 16 let naprej. Viničarski učenci dobijo brezplačno hrano in stanovanje, v denarju pa po 10 K na mesec. Prošnje, katerim je priložiti izpustnico ljudske šole in krstni list ali domovnico je vložiti pri ravnateljstvu kmetijske šole na Grmu (pošta Kandija na Kranjskem) do 10. januarja l. 1912.

Kupčija z živino v Bosni in Hercegovini. Bosanska deželna vlada je izdala pred kratkim poročilo o živinski kupčiji v Bosni in Hercegovini, iz katerega posnemamo sledeče podatke za l. 1910: uvozilo se je 30.236 glav, izvozilo pa 260.294 glav; izvoz kaže torej izvozni plus v znesku po 230.458 glav.